

ביצד לודא לימוד חומר בקריאה עצמית

דשימה שניה

(הרשימה הראשונה במסגרת תחרות-
דשימות זו נתפרסמה בחוב' ק"ד
עמ' 88).

ברצוני להתייחס לרשימתו של רס"ן קדם על שאלון השינון. והנני מניח שמתוך דברי אלה תוכלט גם דעתי בקשר לדרך שבה ניתן לודא לימוד חומר בקריאה עצמית. ראשית דבר עלי לציין שיש ברשימתו ערכוב מושגים מוחלט בקשר להגדרות שימוש ותפקיד שאלוני השינון. דפי הדיון ובוחני השינון, שהם שלושה דברים המשלימים זה את זה כאמצעים להקנות ידיעות לחניך.

א. שאלון השינון

רס"ן קדם מגדיר את שאלון השינון בוו הלשון: "שאלון השינון מוזה בדרך כלל, אמצעי בידי המד"ר, ריד, לבקר אם אמנם קראו חניכיו בחומר שנצטוו לקרוא בו בזמנם החופשי". כבר מכאן מתחילה טעו"תו, שהולכת ונמשכת לאורך כל הרשימה. מובן ששאלון השינון הוא אמצעי המביא את הח"ן בידי קריאה עצמית; אך לשם הסברת תפקידו הנכון, וכן על-מנת לעמוד על אופן השתלבותו באמצעים האחרים, יש להתעכב תחילה על מספר הנחות יסוד.

1. החניך

החניך, או המועמד להשתלמות, הוא קצין אשר בא מרצונו החופשי להשתלמות או לקורס ויש לו ענין בלימוד החומר ובידיעתו, כדי שיוכל להשתמש בו ביעילות, לשם מילוי תפקידו, הן בשירות סדיר והן בשירות מילואים. לדעתי, כל המדריך קצינים חייב לצאת מנקודת מוצא זו בעבודתו עם החניכים.

2. הזמן

זמנו של איש המילואים במיוחד, אך גם זמנו של איש השירות הסדיר, מצומצם ביותר הן בתקופת ההכנה לקורס, והן במשך הקורס עצמו. אולם במיוחד חמורה בעית הזמן אצל איש המילואים שעבודתו וטרדתו בטרם בא לקורס, מונעים ממנו את האפשרות לעיין בחומר במנוחה ובחופשיות.

3. הלימוד בשלבים

שאלון השינון, או דף-הדיון, אינם תכלית בפני עצמה; השימוש בהם מתייחס לאחד משלבי הלימוד הכוללים של נושא מסוים. השלב הראשון הוא העיון בחומר; שלב זה המשמש בסיס שעליו בונים אחר-כך את הדיון, ולאחריו את התטל"ג — בשעה שכל אחד מאלה חייב להוסיף על הידוע מקודם. מכאן גם מסתבר, שיש לבנות את שלבי הלימוד של הנושא מן הקל אל הכבד, מן היסודות אל ההסתעפויות, מן הפשוט אל המסובך.

4. המקורות לעיון

החניכים להשקיע מאמץ מחשבתי בשעת ליבון הגור- שא — ובעיקר על סיכומו של המדריך, בכל שלב משלבי הדיון. אין-ספק שלאחר הדיון יוצא החניך עם מטען ידיעות גדול יותר מאשר היה לו קודם, ועם בסיס מספיק לשם השלמת ידיעותיו בעבודה מעשית.

המקורות הנם רבים: חוברות וספרים בעלי מש- קל וממדים, המנוסחים במקרים רבים בנוסח צבאי יבש ובשפה בלתי שגורה, וברוב המקרים — החל מעקרונות וכלה בפרטי המקצוע הטכני — מפורטים ביותר.

5. התכלית

כל האמור לעיל מתייחס לחניך שקרא בחומר, ומוכן לכל שלב כנדרש. השאלה היא כיצד יקרא בחומר? נוסף כאן את בעיית כמות וסוג החומר במקורות, ואת הזמן המצומצם העומד לרשותו של החניך, ונמצאנו למדים שהחניך זקוק לאמצעי עזר שיכוון אותו בקריאת החומר המתאים מבחינת מקומו, כמותו, והיקפו, על מנת שיהיה מוכן לשלב ב' של הלימוד. אמצעי עזר זה הנו גליון שאלות המכיל:

בסופו של דבר, ברצוני שהחניך יכיר את הנושא הנלמד בצורה יסודית תוך ניצול היסודות ויישום כל החומר שלמד. דבר זה אני יכול להשיג רק במידה והמקורות נוצלו נכון, הלימוד נעשה בשלבים, הוק- דש הזמן הדרוש לכל פרט, התייחסתי לחניך באמון, ועודדתי אותו בלימודו.

באם נקבל הנחות יסוד אלה, ובהתכנס עליהן נרצה להשיג את התכלית, נצטרך לבנות תכ- נית לימוד בשלבים, אשר ראשיתה בהכרת העקרונות והיסודות ובהתפתחותה היא מבי- אה אתה פרטים רבים חדשים ושונים מהקוד- מים, המצטרפים יחד לתכלית הנושא.

לדוגמה:

הנושא: „הערכת מצב“

השלבים:

א. את פירוט הפסקות והסעיפים שעליו לקרוא במקורות השונים.
ב. מספר שאלות מכוונות, אשר על מנת לתת תשובה עליהן עליו לקרוא בסעיפים שהוזכרו לעיל, ולשנן אותם.

פסקות הקריאה ושאלות השינון כאחת חייבות להצטמצם ולהקיף רק את החומר שהחניך זקוק לו לשלב א', ולהכנה לשלב ב'. לשם נוחיות חייבות השאלות להיות מוצגות בסדר הופעת התשובות בחומר הכתוב. סדר זה מקל על השינון הן מבחינת מציאת הסעיף המתאים במקורות, והן מבחינת לימוד הדברים בסדר התפתחותם הטבעי.

שלב א' — קריאה עצמית בחומר. שינון העקרונות והיסודות של חלוקה לקבוצות, וטכניקה של עריכת החומר.

שלב ב' — דיון המלבן את תפקידה של הערכת המצב, את הגורמים המשפיעים על התכנית, על אופן ניתוחם והפקת המש- מעויות הטקטיות מהם, ואת המסקנות שיש להגיע אליהן.

שלב ג' — תרגילי הערכת מצב החל מן הקצרים והפשוטים, וכלה בתרגילים המ- כילים כמות ידיעות רבה וגורמי ניתוח שונים. הלקחים וההישגים של כל תרגיל כזה צריכים להיות שונים מהתרגילים שקדמו לו, ומסובכים מהם.

שלב א' הוא שלב היסוד, שצריך לכלול את המי- נימום ההכרחי, כבסיס להמשך — וכמובן שיכלול גם את החומר הבסיסי, שהחניך זקוק לו לקראת שלב ב'.

מכאן המסקנה ששאלון השינון הוא אמצעי עזר המכוון את החניך אל המקורות המתאימים ואל קרי- את היסודות הדרושים לו להמשך לימודו.

לחייב את החניך לענות על השאלות המופיעות בשאלון הנה טעות חמורה, המנוגדת לתכליתו בכלל. היא משיגה את ההיפך מהנדרש. חיוב זה גורם להארכה רבה של הזמן, במקום לצמצמו, הוא הופך את השאלון מאמצעי עזר לחניך לאמצעי עזר למד- ריך, וכתוצאה מאי ידיעת תכליתו, מנסה החניך אשר זמנו מצומצם, להשיג את התשובה המתאימה בשביל המדריך, מבלי להשקיע רגע אחד של מחשבה בחומר שלפניו.

ב. דף הדיון

במה שונה דף הדיון משאלון השינון? בדף הדיון מופיעות בעיות (ולא שאלות) שהן צירוף של מספר גורמים המפוצלים בשאלות השו-

שלב ב' מתבסס על היסודות הידועים לו מקריאה עצמית, על נסיונות של החניך בעבר, על הגיונו הבריא, על המדריך המנחה את הדיון והמעורר את

מר, ובכל זאת הוא יודע ומשתתף, הרי שלגביו הקריאה לשלב זה היתה מיותרת, וגם אם צריך היה לענות על השאלון בכתב, יכול היה לעשות זאת ללא קריאה.

ג. בחון השינון

בוחני השינון הנם בראש ובראשונה אחד האמצעים המאפשרים למדריך לעמוד על מידת ידיעת החומר של החניך, ובסופו של דבר משפיעים על הציון כשטח זה. בתפקיד משני הם משמשים כגורם מדרבן ללימוד וקריאה. אולם יש לדעת שאותו גורם אשר מדרבן את החניך להצליח בבוחן, מדרבן אותו דרבון עוד יותר חזק להיות על ה"גל" בדיון ובי"תל"ג, שעה שהוא עומד לפני כל חבריו. בוחן השינון הנהוג בבסיס הדרכה שבו אני משרת, בנוי בשיטה האמריקאית, וכולל שלושה חלקים. בי"חלק הראשון יש מספר שאלות אשר לכל אחת מהן ניתנות ארבע תשובות, אולם רק אחת מהן נכונה. בחלק השני נאמרים משפטים שהנם נכונים או שאינם נכונים. החלק השלישי הוא הקשה יותר, הוא כולל שאלה שיש לה מספר תשובות, בדרך-כלל חלק מן התשובות ניתנות לחניך, ו"עליו רק להשלימן.

לשאלון זה מצורף גליון תשובות שבו חייב החניך לסמן עגול סביב התשובה המתאימה — לא לנסות לא לכתוב, לא לבוז זמן; ורק בתשובות לחלק השלישי חייב החניך להתבטא בעצמו. הבוחן הוא קצר ותכליתי — ולדעתי הוא טוב. אנחנו נוהגים לתת 10—15 דקות לבוחן הכולל 12—15 שאלות, ורק חניכים בודדים גומרים את הבוחן לפני הזמן. בסיכומי של דבר, הבוחן הוא יותר אמצעי לבחינת ידיעה מאשר אמצעי לודא קריאה עצמית. הבוחן אינו יכול לבוא במקום שאלון שינון, מאחר ויתכן מצב, שבו יקרא החניך חומר שונה בהחלט מזה שיכלול בחון השינון, ואני מניח שגם רס"ן קדם

נות, הבעיה הנה שלמות, ובעלת משמעות גרובת, ולקחיה רבים. לשם ליבון הבעיה יש להחליף דעות, להסתמך על הקריאה והנסיון ובסופו של הענין תלויה מידת ליבונה והישגיה במדריך המשתתף בדיון.

א. השאלון שואל שאלה שיש לענות עליה, ועל פי רוב אפשר לצטט את הכתוב במקור; התשובה לשאלת השינון יכולה להאמר במשפט אחד או שנים.

ב. השאלות לשינון כתובות בסדר הופעת החומר במקור.

הבעיות בדיון אינן קשורות בסדר שבו ערוך החומר ועוללות לכלול מספר פרטים המופיעים במקומות שונים במקור.

ג. הדיון מבוסס על ה"חומר שקרא החניך, אך ברור, שלשם קריאת כל החומר הדרוש לו ל"דיון חייב החניך לקרוא את החומר המתאים בא"פן שיטתי, דהיינו, שאלון השינון חייב תמיד לבוא לפני דף הדיון. באם החניך יחויב להתכונן לדיון, על סמך דף הדיון ללא שאלון מנחה, הוא עלול להסתבך במקורות, לבזבז הרבה זמן, לקרוא הרבה יותר מהדרוש, וכתוצאה מכך לא יוכל להבי"דיל בין עיקר לטפל.

ד. אף שאין כל צורך בכך, ישנם חניכים רבים

שעונים בכתב על שאלון השינון רק לצורך שינוני, לצורך עצמם. לעומת זאת לקראת הדיון חייב החניך לרשום לעצמו ראשי פרקים ופרטים שונים, כדי שיוכל להשתתף בדיון באופן פעיל ובדעה מבוססת. עליו להשתמש בשעת הדיון בחומר הזה, מאחר והבעיות בדיון מבוססות על החומר שקרא החניך. מסתבר, שראשי הפרקים שהוא הכין לעצמו לקראת הדיון, ממילא כוללים בתוכם את מרבית התשובות לשאלון השינון, וברור ללא ספק, שהחניך אשר משתתף בדיון ומגלה ידיעה והבנה בנושא, קרא את החומר שנצטוו לקרוא; אם החניך לא קרא את החו-

מסכים אתי, שלקרוא את כל החומר ולזכור את כולו לקראת הבוחן אי אפשר בתנאים הקיימים.

ד. פ י כ ו ם

- למעשה, השאלה לדעתי לא צריכה להיות כיצד ניתן לודא לימוד חומר בקריאה עצמית, אלא: מה מודא קריאה עצמית לשם לימוד חומר? והתשובה היא: א. לתת לחניך שאלון שיגון כנ"ל, להסביר לו תפקידו ומהותו, ולטעת בחניך אמונה בשאלון כאמצעי עזר יעיל וטוב בשבילו.
- ב. קריאת החומר לא תהיה תכלית לעצמה אלא הקדמה לדיון וללימוד שיבואו אחריה.
- ג. לתת דפי דיונים, לערוך דיונים ולחייב כל חניך להתבטא ולהשתתף בדיון.

הצגת החניך לראוה ולמשפט חבריו, הנו הגורם המדרבן השני במעלה, לאחר הגורם העצמאי של רצון לרעת וללמוד.

- ד. להשלים את שני האמצעים הנ"ל בבוחן שיגון, שיהיה בוחן-פתע ויונחת תמיד בראשית הש"עור הדן בנושא (ולא בסופו), ואשר תכליתו היא התכלית הכפולה שעליה דובר לעיל.
- ה. להיות נוכח כשהחניכים קוראים בחומר ומת-כוננים, ולעזור להם בהכנה.
- ו. לשוחח אישית עם החניך ולדרבן אותו, במידה והוא מגלה חוסר הכנה מספקת.
- ז. להאמין ברצונו ללמוד ולעודדו בעבודתו.
- רס"ן ג. ברשי

(קליעי ארה"ב — מה טיבם? / סוף מעמ' 80)

ששני קליעים אלה בתוספת מפציצי B-52 ו-B-58 יכולים לשמש כנשק מרתיע ולהיות פחות פגיעים מאשר ה"תור" וה"יופיטר". את ה"סנארק" וה"רגולוס וו" קל להעביר ממקום למקום, ביבשה ובים, וע"י כך להגן עליהם מפני מהלומת-פתע. למרות כל התכונות הנ"ל הואט קצב ייצורם של שני קליעים אלה.

גם הרוסים עדיין לא יצאו, כנראה, משלב רקיטת הדלק הנוזלי. לאומה, שתצדע בראש בפיתוח רקיטת הדלק המוצק, יהיה יתרון עצום הן בשימושם הטקטיים קצרי הטוח והן בכלי הנשק האסטרטגיים. אך אותה אומה, המסתפקת במערכת קליעים פגיעה, מעוררת חשדות לא רק לגבי הסכל הישר שלה אלא גם לגבי כוונותיה.

ככלי-מבטא כה נכבד כרבעון 'Foreign Affairs'

(בטאונה של "המועצה-לעניני-החוץ") נכתב לא זומן: "עמידתנו — נחוץ שלא תאפשר ניהושים כה תהומיים אצל האויב, האומרים: מדוע יש ל"ארה"ב כוח-מחץ שגודלו כה מאיים — אך עם זאת הנו כה בלתי-מוגן? הרי צירוף כזה, הגיוני רק אצל מי שמתכוון להלום הראשון. ואם זהו המצב — מדוע לא אקדים את מהלכו, ואכהו אני הראשון? וביחוד כשסיכויי להשמיד את כוחות-האוויר שלו על הקרקע נראים טובים כל כך".

אמריקה שמה את הקלף שלה על מערכת-קליעים פגיעה שאינה נראית מתאימה לשמור על השלום. כדי להבטיח עתיד בהיר יותר "בתקופת החלל" הצפויה לנו, יהיה עליה לשנות את תכניותיה — ובהקדם.

(עד כאן דברי המאמר המסוכם).